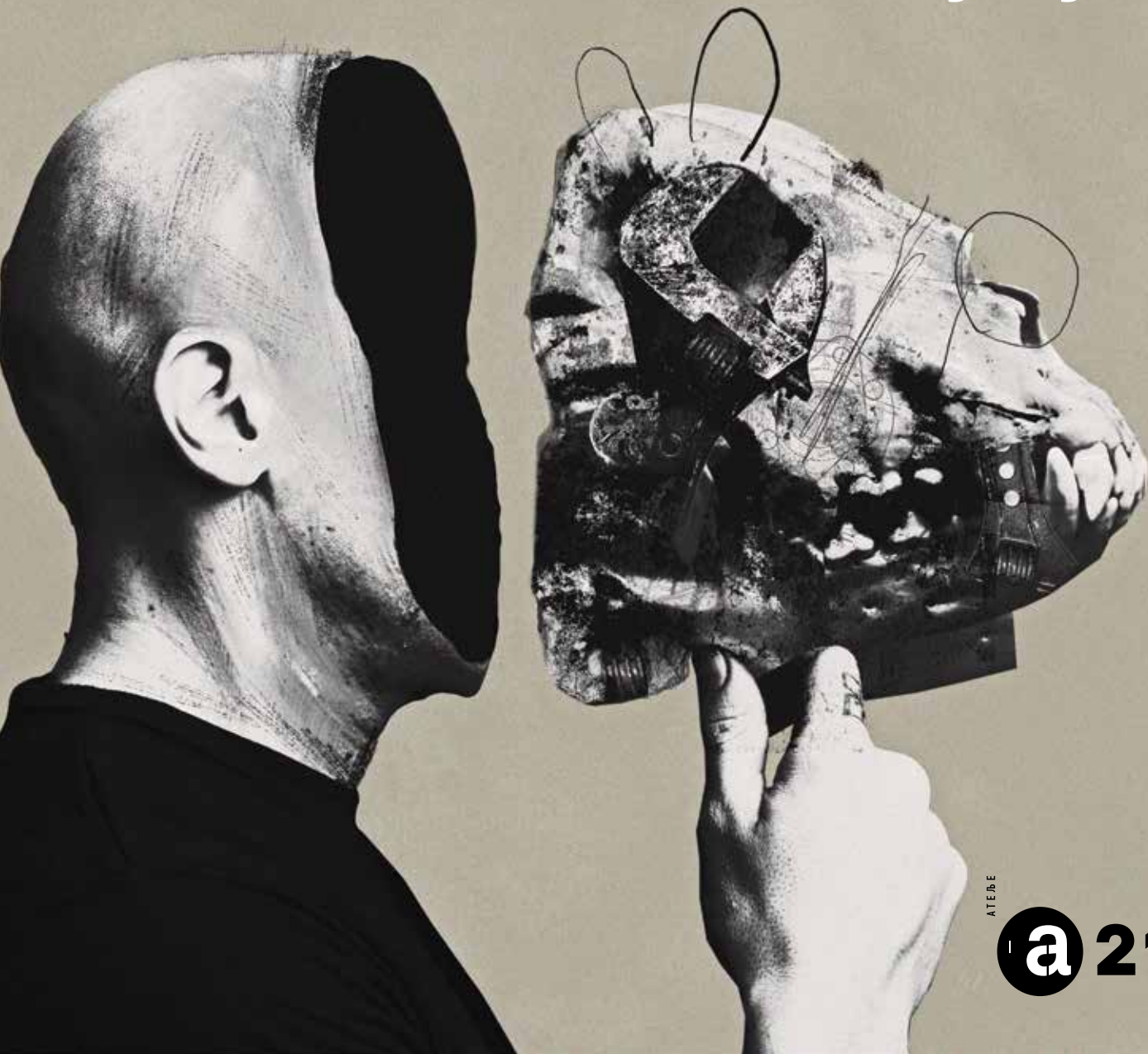

Autor: Tomislav Zajec
Rediteljka: Sanja Mitrović

nestajanje

АТЕЉЕ

a 212

TOMISLAV ZAJEC

NESTAJANJE

Režija:
SANJA MITROVIĆ

Tomislav Zajec

NESTAJANJE

Rediteljka: Sanja Mitrović

Dramaturg: Dimitrije Kokanov

Saradnica za scenski govor: Dr Dijana Marojević

Scenografkinja: Jasmina Holbus

Kostimograf: Boris Čakširan

Kompozitorka: Marija Balubdžić

Autorka video radova: Jelena Tvrdišić

Organizator: Boško Radonjić

Asistentkinja kostimografa: Almira Duraković

Stručni savetnik, psiholog i psihoterapeut:

Uroš Antić

Produkcija video radova: ProArtInc

Inspicijentkinja i suflerka: Marina Vujović

Dizajner svetla: Igor Milenković

Dizajner zvuka: Dragan Stevanović Bagzi

Šminka: Dubravka Bušatlija

Dizajn plakata: Kreativna direkcija/art direkcija:

Miloš Ilić, dizajn i art direkcija: Tara Ilić,

Kompanija: TT9

Fotograf: Boško Đorđević

Igraju:

Karlo: **SVETOZAR CVETKOVIĆ**

Vera: **DUBRAVKA MIJATOVIĆ**

Tea: **NATALIJA STEPANOVIĆ**

Marko: **DEJAN DEDIĆ**

Ana: **JELENA ILIĆ**

Alisa: **MILICA JANEVSKI**

Baka/Gazdarica: **BRANKA PETRIĆ**

Policajac/ Dečak sa ekrana/ Vozač:

ĐURO BRSTINA

Pozorište Atelje 212

Sezona 2023/24.

Scena Mira Trailović

Premijera: 27.04.2024.

RAZGOVOR SA PISCEM

Dramaturg predstave Dimitrije Kokanov i pisac teksta Tomislav Zajec

DIMITRIJE: Rekao bih da je *Nestajanje* na neki način kulminacija tvog rukopisa, pre svega kada govorimo o formi oblikovanja drame. Reč je o fragmentarnoj drami, mozaičke strukture, sa posebno naglašenom montažom, koja nije samo u preplitanju pojedinačnih tokova radnje, već i vrlo značajnim poigravanjem sa montažom vremena i prostora.

TOMISLAV: Teško mi je razmišljati u tako zahtjevnim i određujućim terminima poput „kulminacije rukopisa“, jer oni uvijek zovu na svojevršno svođenje računa, a ja svaki od svojih dramskih tekstova, kao i dramske tekstove generalno promatram kao materijale u konstantnoj promjeni. Dramska literatura, pa čak i ona klasična, za mene je vrsta umjetničkog materijala koji svoju kvalitetu pronalazi prvenstveno u vlastitoj poroznosti, u prostorima kojih nema, koje tek treba izmaštati ili dopisati, a svakako i kao materijal koji je uvijek iznova potrebno kolektivno propitivati. U tome je mjesto razlike drame u kontekstu drugih književnih vrsta. Na taj način i *Nestajanje* predstavlja naoko čvrstu, a opet nesigurnu strukturu koja svoju montažu, u pravu si, zapravo generira asocijativnim povezivanjem u kojem se isprepliću različita vremena i prostori u sadržaju koji ih povezuje dajući im zajednički smisao.

DIMITRIJE: Drama *Nestajanje* kritikuje građansko društvo kao kontekst koji je pun različitih inhibirajućih kodeksa ponašanja i pravila komunikacije, kao kontekst koji omogućava skrivanje i ćutanje najrazličitijih problema. Problem koji ne nestaje u tvom komadu je problem zlostavljanja i zanemarivanja dece. Govoriš o homoseksualnom zlostavljanju dečaka od strane pedagoga, te o zanemarivanju ćerke od strane njenih roditelja, pre svega oca... O nemarku oca za bezbednost sopstvenog sina... Rekao bih da *Nestajanje* upire prst u problem patrijarhata kao osnovnog principa građanskog društva, i svakako sistema tlačenja.

TOMISLAV: Složio bih se s tobom i dodao pritom da u svojim tekstovima uvijek pokušavam biti na stranih slabijih, onih koji nemaju svoj glas te koji se zbog toga, kroz narative koje ispisujem, za pravo na vlastitu istinu tek trebaju izboriti. Živimo u vremenu u kojem je baš svega i u svakom smislu previše, a osobito buke u svim varijantama komunikacije. Glasna komunikacija već po svom volumenu za mene predstavlja akt nasilja, a ukoliko je uz to i jednostrana ona postaje izrazito opasna. Međutim, to su ispadi koje je upravo zbog toga i jednostavno detektirati. Problem patrijarhata kao sustava koji je otvoren prema tlačenju zapravo je u bezbrojnim varijacijama spomenute glasnoće, koja zapravo, a

upravo zbog pozicije autoriteta može biti, a često to i je, vrlo suptilna i utišana, tako da često ostaje potpuno neprepoznata od društva, a samim time u krajnjoj posljedici prolazi nekažnjeno.

DIMITRIJE: U komadu je puno društvenih kontradikcija kroz koje si gradio svoje junake. Preci su oni koji istovremeno šiju ustaške uniforme i spašavaju Jevreje. Karlo je onaj koji je nagrađen za rad sa decom i istovremeno je zlostavljač dece. Žrtva Marko je onaj koji postaje neodgovoran za sopstveno dete itd.

TOMISLAV: Istina, ali život na kraju i jest prepun sličnih kontradikcija. Neke su rezultat pokušaja da se preživi, neke druge zapravo proizlaze iz karakternih obilježja ili nedostatka istih, neke su posljedice slatke kontradiktornosti samog života, a neke namjerno sagrađene da bi održale sliku društva, obitelji, pojedinca ili pak da bi pravu sliku sakrile od zajednice. Kontradikcija unutar protagonista Marka ona je koja ga je zapravo sačuvala na životu. Tek nakon što je zamalo nehotice naudio tek rođenom sinu postao je do kraja svjestan svih reperkusija vlastitog zlostavljanja koje je doživio kao dijete. S druge pak strane, Karlo kao drugi protagonist sliku uglednog sveučilišnog profesora koristi poput dimne zavjese kroz koju se je nemoguće probiti do prave istine o njemu kao zlostavljaču. U tom je smislu i dramska ironija; naime kontradikcija karaktera zapravo otvara put prema tragediji u kojoj stradaju mnogi a da to ostaje nevidljivo ili pak put prema konačnom

odrešenju od tereta prošlosti i novoga života.

DIMITRIJE: Nestajanje je poništavanje ljudskog subjekta kroz traumu. Zlostavljač decu uči igri nestajanja. Svi su saučesnici. Roditelji ne veruju svojoj deci. Ko sve nestaje i kako i zašto? I gde je odgovornost društva u regulacijama pozicija moći?

TOMISLAV: Zapravo, rekao bih da nestaje društvo kao takvo, nestajemo svi mi jer pristajemo biti sudionici, na način na koji si to i sam objasnio. Ali, istovremeno bih jako volio vjerovati da je moguće i izlječenje. Ono nije jednostavno, ali sasvim sigurno jest moguće i ono zapravo na samom kraju donosi i nadu u novi početak. U tekstu mi je bilo važno nasloniti se i na apokaliptičnu sliku svijeta kojoj svjedočimo, ratove, sadašnje i prošle, klimatske promjene i potpunu društvenu otuđenost. Tako da u tom kontekstu, promjena jedino može i treba doći od pojedinca. Od jednog mladog čovjeka koji možda jest prošao kroz pakao, ali je na kraju komada ipak u stanju stati uz koljevku svog malog sina i napokon ga imenovati, pustiti u svijet, ali s nadom, a ne očajem, s ljubavlju.

DIMITRIJE: Mislim da je posebno dragoceno to što je tekst svestan sebe samog, odnosno likovi u drami ukazuju na to da su deo pozorišta, tj. pozorišnog ogleđa na odabranu temu. Već na samom početku bračni par komentariše

predstavu koju su gledali, a reklo bi se da su gledali upravo predstavu koju i sami igraju. Kako ti vidiš ulogu i (ne)mogućnosti pozorišta u građanskom društvu 21. veka? Šta je to što pozorište još uvek čini relevantnim? Pozorište je najdostupnije upravo svetu koji kritikuješ u svom tekstu.

TOMISLAV: Drago mi je da si to izdvojio kao element koji ti se čini važnim, jer je bio jako važan i meni, dok sam ga pisao. Bračni par protagonista na samom početku zaista komentira upravo predstavu „Nestajanje“ koju publika tek treba vidjeti i takva vrsta ironijskog diskursa i umonžavanja očišta u kazalištu mi je izrazito zanimljiva i uzbudljiva. Potreba da se bude potpuno u materijalu drame kroz romantičarski pogled na kazalište, a koji je zapravo od Čehova započeo svoj novi put prema buđenju svijesti dramskog materijala o samome sebi, odnosno istovremenog postojanja izvan samog teksta meni je vrlo zanimljiva kao izvedbeni postupak. To istovremeno bivanje i *vani* i *unutra*. A na pitanja o relevantnosti kazališta danas zaista odgovaram vrlo teško, jer rijetko razmišljam u tim kategorijama. Dramsko kazalište na jako puno razina i u jako puno manifestacija predstavlja moj život, a sve što ja mogu jest truditi se da taj život živim što više u dosluhu sa samim sobom, a time i što poštenije, duboko vjerujući u njegovu ljepotu, relevantnost i smisao.

RAZGOVOR SA REDITELJKOM

Dramaturg predstave Dimitrije Kokanov i rediteljka Sanja Mitrović

DIMITRIJE: Šta je to zbog čega si odlučila da režiraš komad Nestajanje i da se baviš temom odnosa prema deci?

SANJA: Ono što me kao rediteljku najviše zanima u ovom delu jeste šira društvena problematika koju zločini kao što je nasilje nad decom dovode u fokus. Ova tema suočava nas sa pitanjima kao što su zloupotreba moći na različitim nivoima, ukorenjenosti određenih generacijskih i klasnih odnosa, te ponašanja koja iz tih odnosa proizilaze. Tomislavov tekst na suptilan način istražuje uticaj maski koje kao društvena bića nosimo, a koje neminovno utiču na našu psihu i intimne živote, kao i posledice nesuočavanja sa istinom radi očuvanja društvenog ili ekonomskog statusa. Dodatno, ističe se i problem neblagovremenog prepoznavanja ili čak sistematskog ignorisanja kriminalnog ponašanja od strane institucija koje bi trebalo da štite najslabije i najranjivije članove društva. Meni lično posebno je bila važna pozicija ženskih likova u tekstu, kao prizme kroz koju se mnoge od ovih tema prelamaju. Budući da sam i sama majka, komad me je emotivno duboko pogodio. Smatram da je odgajanje dece izuzetno zahtevan zadatak, koji izaziva stalno preispitivanje naših sposobnosti kao roditelja. Šta zapravo čini dobre roditelje? Preterana posvećenost poslu ili samima sebi vodi zanemarivanju dece,

ali neumerena kontrola i briga takođe može da rezultira negativnim posledicama. Pronalaženje ravnoteže u roditeljskom staranju je izuzetno važno, ali i često izazovno pitanje.

DIMITRIJE: Kao osnovnu princip rada sa glumcima na probama bavila si se izrađivanjem govornih procedura izvođenja, odnosno interpretacijom teksta kao govorne partiture. Šta ti je bilo bitno u radu sa glumcima u ovom projektu s obzirom na tvoje veliko iskustvo rada sa različitim vrstama izvođača?

SANJA: „Nestajanje“ me je inspirisalo zbog specifične poetske dimenzije koja prožima na izgled realistične rečenice, pretvarajući ih neočekivano u poetske slike. Bila sam zainteresovana da zajedno sa glumcima i glumicama istražim do koje mere govor može da preuzme centralno mesto u predstavi kada se ostali elementi, kao što su rekviziti i scenski pokreti, redukuju ili u potpunosti izostave. Kako bih naglasila govornu radnju, odlučila sam da se glumici i glumice dodatno ozvuče i time omogući intimnija percepcija priče, podjednako kroz slušanje kao i kroz gledanje. S obzirom da je žrtva nasilja u tekstu osoba oštećenog sluha, ovaj aspekt bio mi je važan kako u konceptualnom tako i u emotivnom smislu. Tema kojima smo se bavili i ovakav rediteljski koncept zahtevali su potpunu angažovanost ansambla. Tokom radnog procesa, glumačka ekipa je aktivno učestvovala, delili smo lične priče i neprestano se

suočavali sa glavnim pitanjem – šta nas motiviše da ovo radimo? Podsticala sam ih da taj unutarnji poriv prenesu u glumačku igru. S druge strane, fragmentarnost teksta bila je kako inspiracija tako i izazov. Scene se odvijaju u različitim vremenima, one se prepliću ili paralelno dešavaju. U filmu fragmentarnost se rešava montažom. Ja sam pokušala da ovaj princip primenim i u postavci predstave, u pristupu scenskoj radnji kao nizu kadrova koji se takoreći uživo „montiraju,“ i slažu, kao na filmskoj traci.

DIMITRIJE: I u drugim projektima si se neretko bavila subjektima u društvu koji su nevidljivi, onima koji često nemaju dovoljno prostora da ih čujemo, onima koji su isto na neki način „nestali“... Ko su ljudi koji nestaju i kako im pozorište omogućava da budu vidljivi?

SANJA: To su ljudi koje društvo marginalizuje, često neprimećeni ili zapostavljeni, poput migranata, žrtava nasilja ili siromašnih. Smatram da pozorište može da bude moćno sredstvo za centriranje ovih grupa, njihovih priča i iskustava. Kroz svoj rad i istraživački proces koji prethodi svakom projektu, nastojim da učim iz tih iskustava kako bi njihove perspektive oživele na sceni. Pozorište vidim kao potencijalnu platformu za osnaživanje i emancipaciju onih koji su rutinski zanemareni, a koje je neophodno da slušamo i prepoznamo kao važan deo društva.

DIMITRIJE: Ovo je prvi put da radiš u produkciji nekog domaćeg institucionalnog pozorišta, a publici si poznata kroz dve koprodukcije koje su izvođene u Bitef teatru, te kroz tvoje učešće na Bitef festivalu. Šta za tebe znači rad na maternjem jeziku?

SANJA: Povratak radu na maternjem jeziku uvek mi pruža dodatnu slobodu i osećaj sigurnost, dublje razumevanje materijala, kao i uživanje u nijansama jezika, izraza, kulturnih specifičnosti i identiteta koje su bitne za interpretaciju dela. U praktičnom smislu, komunikacija sa ansamblom, članovima ekipe i ostalim saradnicima postaje efikasnija, što doprinosi preciznijem izražavanju ideja i bogatstvu kreativnog procesa. Na kraju, predstave ili filmovi kreirani na maternjem jeziku mogu da ostvare intenzivniji efekat na publiku koja takođe govori taj jezik, pružajući joj dublje i intimnije iskustvo slušanja i gledanja.

foto © Jože Suhodolnik/DELO.

Tomislav Zajec (Zagreb, 1972) diplomirao je dramaturgiju na Akademiji dramske umjetnosti. Zaposlen je kao vanredni profesor na odseku za dramaturgiju, a uz to vodi dramske i scenarističke radionice u Zagrebu i Splitu. Autor je dvanaest originalnih dramskih tekstova, postavljenih u Hrvatskoj i inostranstvu. Uz to, objavljuje romane, poeziju, scenarije te je autor brojnih adaptacija, dramatizacija i dramaturgija u pozorištima, a radi i kao dramaturg-spoljni saradnik Zagrebačkog kazališta mladih. Uvršten je u više hrvatskih i inostranih antologija proze, poezije i drame. Za dramu „Trebalo bi prošetati psa“ nagrađen je Gran prijem na 29. *Journées de Lyon des Auteurs de Theatre* u Lionu 2018. godine. Šesterostruki je dobitnik državne nagrade za dramsko delo *Marin Držić*, dvostruki je dobitnik nagrade *Marul* Festivala hrvatske drame i kazališta *Marulićevi dani*, dobitnik je nagrade Hrvatskog glumišta za adaptaciju drame „Škrtac“ J. P. Molijera, nagrade Darko Gašparović Međunarodnog festivala malih scena Rijeka za adaptaciju drame „Hadersfild“ Uglješe Šajtinca te drugih nagrada za književni, scenaristički i dramaturški rad.

Njegova dvanaesta drama „Nestajanje“ nagrađena je Nagradom za dramsko delo *Marin Držić* 2022, Nagradom za najbolji tekst na konkursu za prevod Portala drame.hr za dramu 2023, te nagradom *Zaiks* na Festivalu Aurora, Bydgoszcz, Poljska, 2023 godine.

Photo @ Blrgit Hupfeld

Sanja Mitrović je rediteljka, autorka, izvođačica i edukatorka, rođena u Zrenjaninu (SFRJ). Završila je japanski jezik i književnost na Univerzitetu u Beogradu. Emigrirala je u Holandiju 2001. godine, gde je završila studije Fizičkog teatra na Univerzitetu umetnosti u Amsterdamu. Od 1999. do 2005. godine bila je članica zagrebačkog kolektiva Montažstroj. Godine 2009. osnovala je produkcijsku inicijativu Stand Up Tall Productions, čija umetnička direktorka ostaje do danas. Od 2013. živi i radi u Briselu.

Pozorišni rukopis Sanje Mitrović obeležen je saosećajnošću, oštromnom analizom i angažmanom sa društvenom i političkom stvarnošću. Međunarodni mediji nazivali su je "novom zvezdom evropskog pozorišta," (*taz*), sa delima koja uspešno pretapaju "aktuelne teme u uverljivo pozorište," (*New York Times*) i koja su

"ispunjena igrom, veštinom, maštovitim obrtima, i pobedom talenata i preciznosti" (*Radio Beograd*). Sa *Da li ćete ikada ponovo biti srećni?*, prvom predstavom u produkciji Stand Up Tall Productions u kojoj je i sama nastupala, Mitrović je nagrađena prestižnom nagradom za najbolju mladu rediteljku koju dodeljuje Holandski pozorišni institut. Predstava je premijerno prikazana 2008. na BITEF festivalu u Beogradu, a potom i na mnogim važnim međunarodnim festivalima i u pozorišnim kućama širom Evrope, kao i nominovana za Prix D'Jardin Europe (Evropska nagrada za mlade koreografe). Njene ostale produkcije uključuju: *Dhanu* (2005), *Sramota* (2006), *Knjige nekad čitane prave dobar oklop* (2007), *Kratka istorija plakanja* (2011), *Kuća iz mašte* (2011), *Brz kurs ćaskanja* (2012), *Sedam srećnih epizoda o otporu* (2012), *Svi očekuju da ostare ali niko ne očekuje da bude otpušten* (2012), *GOVORI!* (2013), *Da li me još uvek voliš?* (2015), *Drugovi, ja se ni sada ne stidim svoje komunističke prošlosti* (2016), *Moja revolucija je bolja od tvoje* (2018), *Demetra*

zove (2021) i *Pod zemljom* (2023). Kao izvođačica i kreativna saradnica, Mitrović je, između ostalog, učestvovala u projektu *Ceremonija* (2017) britanskog umetnika Fila Kolinsa, naručenom od strane Međunarodnog festivala u Mančesteru, kao i u solo predstavi nemačke koreografkinje Nikol Bojtler pod nazivom *Songs:1* (2009) koja je osvojila VSCD Mime nagradu kao najbolja predstava te godine. Sa produkcijom *Kratka istorija plakanja* po prvi put predstavlja svoj rad u Americi na poziv La Mama pozorišta iz Njujorka. Godine 2016. učestvuje sa dve autorske predstave na Međunarodnom festivalu nove drame (FIND Festival) u pozorištu Šaubune iz Berlina pod umetničkim rukovodstvom Tomasa Ostermajera. U trećoj predstavi koja je prikazana na festivalu, *Mrklim vremenima* švajcarskog reditelja, autora i aktiviste Mila Raua u produkciji Rezidens pozorišta iz Minhena, učestvovala je kao glumica.

Nakon toga Mitrovićeva je pozvana da režira za ansambl Šaubune, što je bio njen prvi autorski projekat u potpunosti produciran od strane institucionalnog pozorišta, a potom je usledila i koprodukcija sa Nanter-Armandije pozorištem na poziv reditelja i scenografa Filipa Kena. Poslednjih godina, autorske projekte režira sa ansamblima u Nemačkoj i saraduje sa Flamanskim nacionalnim pozorištem, sa kojim je realizovala dve koprodukcije.

Mitrović je 2023. godine stekla doktorat iz umetnosti sa tezom pod nazivom *Istina u prevodu: umetnost režije* koju je odbranila na Slobodnom univerzitetu u Briselu i Kraljevskom institutu za pozorište, zvuk i film, takođe u Briselu. Predaje kao redovna profesorka na odseku za režiju Kraljevskog instituta za pozorište, zvuk i film.

PRODUKCIJA I TEHNIČKA REALIZACIJA

Organizator opreme/izvođenja predstava: VOJIN BUTKOVIĆ

Pomoćnik direktora pozorišta /

Sektor tehnike i informacionih tehnologija: GORAN MIRKOVIĆ

Grafički urednik: MARIJA JEVTIĆ

SCENSKA OPREMA

Krojački radovi: LJILJANA MIJAILOVIĆ, KOSANA VUČKOVIĆ

Stolarski radovi: MILAN CVETKOVIĆ

Bravarski radovi: ANDREJA PETROVIĆ

Asistent dizajnera-operater: ALEKSANDAR TERZIĆ

Magacioner/ekonom: PETAR VELJKOVIĆ

SCENSKA TEHNIKA

Šef pozornice: VUČE VUČETIĆ

Pomoćnik šefa pozornice: MILOŠ ĆIRIĆ

Cug majstor: ALEKSANDAR ĐURĐIĆ, ZORAN SIMIĆ, TOMISLAV RADOSAVLJEVIĆ

Dekorateri: DRAGAN ĆIROVIĆ, MILOVAN MILOVANOVIĆ, MIŠA MURATOVSKI,

LUKA VASILJEVIĆ, MILOŠ ĐORĐEVIĆ, NOVICA JOVANOVIĆ, VESELIN PETROVIĆ,

LUKA TOMIĆ, LAZAR POPOVIĆ

Šef transporta: PETAR BOŽANIĆ

Transport: ZORAN JANKOVIĆ, MILOŠ PODIĆ, STEFAN MANDIĆ

Glavni rekviziter: SAŠA PIVALJEVIĆ

Rekviziteri: MILAN RADOVIĆ, DEJAN STOJILJKOVIĆ, DRAGANA RISTIĆ

Glavni šminker: DUBRAVKA BUŠATLIJA

Šminker: JOVANA SIMIĆ, NEVENA PETROVIĆ, ANASTASIJA OTOVIĆ

Šef garderobe: GROZDANA STANOJEVIĆ

Garderoberi: BRANKO PETROVIĆ, SLOBODANKA PETROVIĆ, BOJANA DOBRIĆ
Rasveta: DRAGAN MASLAREVIĆ, MARKO ĐOKIĆ, DUŠKO KOVAČEVIĆ, MARKO PAVLOVIĆ,
IGOR MILENKOVIĆ
Šef zvuka: DRAGAN STEVANOVIĆ – BAGZI
Zvuk: MIROSLAV PETRULJEVIĆ, LIDIJA MIROVIĆ
Video: STEFAN RAJNINGER, IGOR NIKOLIĆ, MARKO RADONJIĆ
Fotograf: BOŠKO ĐORĐEVIĆ
Dizajn plakata : TT9

Pomoćnik direktora pozorišta /
Sektor produkcije i marketinga: JELENA FATIĆ
Rukovodilac poslova za odnose sa javnošću i marketing: ANĐA BRSTINA
Službenik za odnose sa javnošću i marketing: BILJANA ŠEGO

Dramaturškinja: JELENA MIJOVIĆ
Dramaturg: DIMITRIJE KOKANOV
Pomoćnik direktora pozorišta /
Sektor pravnih i finansijsko računovodskih poslova : BILJANA VULOVIĆ
Direktor pozorišta: NOVICA ANTIĆ

Позориште Атеље 212
Светогорска 21
www.atelje212.rs

